

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ДВА СТОРІЧЧЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
РОСЛИННОГО ПОКРИВУ КАРПАТ»,
ПРИСВЯЧЕНА 130-РІЧЧЮ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ АНТОНІЯ МАРГІТТАЯ
(Мукачеве, Берегове, 16—18 вересня 2010 р.)**

У вересні 2010 р. виповнилося 130 років від дня народження Антонія Маргіттая (1880—1939) — видатного ботаніка, дослідника флори Карпат, професора Мукачівської гімназії. Наукові пошуки він розпочав як аматор (за фахом був фізик і математик), а згодом став одним із неперевершених знавців рослинного покриву Карпат, невтомним колектором, монографом низки критичних таксонів, зокрема родів *Elatine* L. і *Rosa* L. У його творчому доробку 34 публікації угорською, латинською, чеською, словацькою та русинською мовами. Особливо цінним є зібраний А. Маргіттаєм гербарій, що нараховує понад 50 000 (!) зразків судинних рослин (а також мохів і лишайників) і на сьогодні чи не найповніше репрезентує рослинний світ Закарпаття. Узагальнюючи зібраний матеріал та аналізуючи наукові публікації вченого, можна констатувати, що Антоній Маргіттай майже повністю дослідив флористичну різноманітність Закарпаття, яку йому, на жаль, не вдалося «звести під одну палітурку». Підкреслимо, що Маргіттай одним із перших у краї порушив питання про нагальну потребу охорони природи. Зокрема, ще на початку ХХ ст. він вказував на необхідність збереження на рівнині реліктового болота Чорний Мочар (на жаль, нині воно повністю осушене). Серед іншого вчений цікавився також етноботанікою, підготував до видання угорсько-латинський ботанічний словник тощо.

16—18 вересня 2010 р. у містах Мукачеве та Берегове (Закарпаття) відбулася міжнародна наукова конференція «Два сторіччя дослідження рослинного покриву Карпат», присвячена 130-річчю від дня народження Антонія Маргіттая. Її організували Ужгородський національний університет, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, Угорський природничий музей АН Угорщини, Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Мукачівська міська рада, Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони природи, Закарпатський краєзнавчий музей, Державний архів Закарпатської області за підтримки Фонду «Szülőföld Alap» (Угорщина). Основними питаннями, які обговорювалися на форумі, були: історія ботанічних досліджень та природоохоронної справи в Карпатах, учені та аматори-дослідники Закарпаття, ботанічні експедиції в Карпатський регіон і зібрані там колекції.

Міжнародна наукова конференція відбувалася в будівлі міської ратуші, спорудженої понад сто років тому в центрі Мукачєвого. Відкрив зібрання мер міста Золтан Ленд'єл, який привітав учасників зі славною подією — вшануванням пам'яті видатного вченого та краянину Антонія Маргіттая з нагоди 130-

річчя від дня його народження. З вітальними словами, наголошуючи водночас на різнобічній діяльності цієї багатогранної особистості, до присутніх звернулися заступник голови Закарпатської обласної ради Василь Брензович; депутат Закарпатської обласної ради, президент Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ Ілдіко Орос; професор кафедри ботаніки Ужгородського національного університету, науковий керівник Міжвідомчої науково-дослідної лабораторії охорони природних екосистем, доктор біологічних наук, професор Василь Комендар; завідувач відділу екології фітосистем Інституту ботаніки НАН України, член-кореспондент НАН України Яків Дідух; завідувач відділу охорони природних екосистем Інституту екології Карпат НАН України, кандидат біологічних наук Олександр Кагало; науковий співробітник Угорського природознавчого музею (м. Будапешт), магістр Даніель Піфко, заступник директора Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат історичних наук Василь Басараб. Щиру подяку учасникам конференції висловив Ендре Маргіттай, онук ученого, начальник відділу Лісового господарства області Вошмедье (Угорщина), якого, за його ж словами, просто приголомшила така увага і шана до діда.

На пленарному засіданні з науковими доповідями виступили: старший науковий співробітник Ужгородського національного університету, кандидат біологічних наук *Єва Андрик* — «Пам'яті Антонія Маргіттая: до 130-річчя від дня народження», в якій за літературними, оригінальними архівними і рукописними матеріалами доповідачка висвітлила основні віхи життя вченого та його внесок у розвиток ботанічної науки; науковий співробітник Угорського природознавчого музею, магістр *Даніель Піфко* — «Наукова спадщина А. Маргіттая в Угорському природознавчому музеї Угорської АН», де узагальнено відомості про гербарну колекцію дослідника, що містить також збори криптогамних рослин, поінформовано про величезну епістолярну спадщину вченого та представлено його рукописні матеріали, котрі потребують спеціального дослідження, а деякі з них, безперечно, і публікації.

По закінченні пленарного засідання конференції на фасаді колишньої Мукачівської гімназії (тепер ЗОШ № 1 ім. Олександра Пушкіна) відкрили меморіальну дошку, на якій закарбоване повідомлення про те, що тут у 1920—1939 роках працював професор Антоній Маргіттай (фото 1). Цю оригінальну й водночас складну композицію — бронзовий барельєф ученого, гранітна дошка з написом і вапняк, що символізує гербарні аркуші з вилитою із бронзи улюбленою дослідником *Elatine alsinastrum* (напевне, єдине у світі увіковічене зображення цієї рослини) — створив відомий скульптор із Мукачєвого Петро Матл. Потім виступила А. Качур, артистка Берегівського угорського національного театру ім. Д. Йєша, яка прочитала спогади дружини А. Маргіттая під супровід давньої угорської мелодії. Присутніх привітали також організатори конференції, онук ученого А. Маргіттай та скульптор П. Матл. Символічно, що пам'ятну дошку відкрили мер міста Мукачєвого й онук ученого за присутності представників обласної та міської влади, Генерального консульства Угорщини, вищих і середніх навчальних закладів, громадськості.

Фото 1. Меморіальна дошка на фасаді колишньої Мукачівської гімназії, де працював Антоній Маргіттай

Рис. 1. Memorial plaque on the wall of the former Mukacheve gymnasium where Anthony Margittai worked

Під час урочистої вечері учасники прослухали концерт творчого колективу «Руснаки», який високопрофесійно виконав народні пісні українською, угорською, словацькою, русинською та польською мовами.

Наступного дня конференція продовжила роботу в м. Береговому на базі Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II. На засіданнях (керівники — кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник *Мирослав Шевера*, доктор габілітований *Йозеф Мітка*, кандидат біологічних наук, доцент *Василь Сабодош*, магістр *Йозеф Шульок*, магістр *Ержибет Козут*) виголосили наукові доповіді, в яких йшлося про вагомий доробок дослідників, що вивчали рослинний покрив Карпат, і діяльність наукових комісій. Це, зокрема, доктор біологічних наук, професор *Степан Стойко* — «Внесок професора А. Златніка в дослідження та збереження пралісових екосистем Закарпаття»; кандидат біологічних наук *Олександр Кагало* — «Юзеф Мондальський

(1902—1995) і флорографія західних регіонів України»; кандидати біологічних наук *Ольга Оптасюк* і *Єва Андрик* — «Генріх Сабранський та його вклад у розвиток ботанічних досліджень Карпат»; кандидат біологічних наук *Мирослав Шевера* та *Людмила Зав'ялова* — «Фізіографічна комісія у Кракові: внесок у дослідження рослинного покриву України». Історичні аспекти ботанічних і природоохоронних досліджень у регіоні висвітлювали кандидат біологічних наук *Іван Данилик* і *Світлана Середницька* — «Другий етап історії вивчення родини *Juncaceae* флори Українських Карпат»; кандидати біологічних наук *Ірина Коротченко* та *Алла Токарюк* — «Історія вивчення степів Буковинського Передкарпаття»; кандидат біологічних наук *Алла Токарюк* — «Історія вивчення зозулинцевих у флорі Буковинського Передкарпаття»; доктор біологічних наук *Ілля Чорней* та кандидат біологічних наук *Василь Буджак* — «Заповідні об'єкти Чивчинських гір: історія розвитку». Кілька доповідей були присвячені аналізу гербарних колекцій: магістр *Руслана Джрахман* — «Історичний гербарій Закарпатського краєзнавчого музею»; кандидат біологічних наук *Василь Сабодош* — «До вивчення поширення в Закарпатті видів відділу *Polypodiophyta*». Результати сучасних флористичних і систематичних досліджень висвітлювалися у доповідях кандидата біологічних наук *Івана Данилика* та *Любові Борсукевич* — «Проблеми збереження раритетних рослин урочища Драгобрат (Свидовець, Карпати)»; канди-

Фото 2. Учасники конференції біля будинку, в якому мешкав А. Маргіттай

Рис. 2. The Conference participants near the building where A. Margittai lived

дата біологічних наук *Ростислави Дмитрах* — «*Valeriana simplicifolia* (Reichenb.) Kabath в Українських Карпатах: таксономічний статус та особливості поширення»; магістра *Ержибет Козут* і доктора біологічних наук, професора *Йосина Сікури* — «*Syringa josikaea* Jacq. f.: номенклатура, історія, географія, поліморфізм»; доктора габлітованого *Юзефа Мітки* — «Genus *Aconitum* in Transcarpathia»; магістра *Ігоря Сабодоша* — «До вивчення репродуктивної біології *Scopolia carniolica* Jacq. в Закарпатті». Про результати багаторічних досліджень із використанням картування популяцій рідкісних рослин масиву Бюкк Північної Угорщини доповіли науковці однойменного національного парку доктор *Ондраш Войтко* та магістри *Йожеф Шульок* й *Ондраш Шмотцер* — «Ботанічна характеристика внутрішніх відрогів Карпат (Північна Угорщина)».

У постерній секції матеріали представили: *М. Біланіч*, *М. Делеган*, *А. Рішко* — «Натуралістичні дослідження доктора Іштвана Лаудона»; *А. Шош-Дьормоті*, *К. Молнар*, *А. Войтко*, *Ш. Дулоі* — «Колекція мохів і лишайників А. Маргіттая у гербарії м. Егер (*EGR*) (Угорщина)».

Для учасників конференції організували виставку, присвячену життю та діяльності Антонія Маргіттая. На ній експонувалися оригінали документів ученого: залікова книжка А. Маргіттая — студента Будапештського університету, диплом про його закінчення, наукові публікації, копії листів, щоденників і рукописів, гербарні зразки. Ініціатори створення виставки — Закарпатський краєзнавчий музей, Угорський природничий музей та Ужгородський національний університет. Безпосередні організатори виставки, *Р. Джахман* і *Д. Піфко*, ознайомили присутніх із представленими матеріалами, їхньою історією та умовами зберігання.

Окремо слід відзначити високе технічне забезпечення роботи конференції, зокрема використання системи синхронного перекладу.

Другий день роботи форуму завершився екскурсіями по місту Береговому, до Закарпатського угорського інституту та місцевого краєзнавчого музею.

На конференції був представлений збірник наукових доповідей «Два сторіччя дослідження рослинного покриву Карпат». Матеріали міжнародної наукової кон-

Фото 3. Учасники конференції під час екскурсії у заказник «Косинська гора»

Рис. 3. The Conference participants during the excursion in the Kosynska Hora reserve

ференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Антонія Маргіттая ((16—18 вересня 2010 р., міста Мукачеве, Берегове; Україна). — Ужгород: Карпати, 2010. — 240 с.), з якими можна ознайомитися на сайті Інституту ботаніки НАН України (www.botany.kiev.ua), та репринтне видання найбільш знаної в Україні, єдиної, написаної кирилицею, праці А. Маргіттая «Взносы къ флорѣ Подкарпатской Руси» (1923), котра відразу після виходу в світ стала бібліографічною рідкістю. Отже, тепер ця праця загальнодоступна для ботаніків. Окрім того, найближчим часом з'явиться друком книга «Антоній Маргіттай. Життя і творчість. Праці», яка міститиме біографію вченого та всі його відомі наукові публікації.

На конференції обговорювали також питання про присудження А. Маргіттая (посмертно) звання «Почесний громадянин міста Мукачєвого», вивчення його рукописної спадщини, публікацію рукописних праць і листів, а також упорядкування та опрацювання колекції вченого в Гербарії Ужгородського національного університету і сприяння створенню такої колекції у Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці ІІ. Зокрема, з метою належного зберігання цінних історичних колекцій у науковому гербарії кафедри ботаніки УжНУ рекомендовано підготувати клопотання про нагальну потребу перенесення його у спеціально пристосовані для цього приміщення, а також про введення до штату посади наукового працівника — куратора гербарію.

Третій день конференції за традицією був присвячений екскурсії у прикордонний заказник «Косинська гора». Її учасники ознайомилися з рідкісними ксерофітними лісовими та лучними угрупованнями, а також історичними місцями Мукачєвого (фото 3).

Учасники форуму неодноразово наголошували на тому, що подібні історико-ботанічні конференції мають не тільки наукове, а й історико-культурне та просвітницьке значення, а тому вони повинні стати традиційними, принаймні в Карпатському регіоні.

Коли повідомлення було готове до друку, стало відомо, що за рішенням сесії Мукачєвської міської ради одну з вулиць міста назвали на честь Антонія Маргіттая.

С.Й. АНДРИК, Р.Я. КІШ, М.В. ШЕВЕР, Р.В. ДЖАХМАН, Е. КОГУТ, Д. ПІФКО